

Els consells comarcals en la dinamització cultural

A partir de la dècada dels seixanta i, especialment, la dels setanta, amb la millora de les condicions socioeconòmiques, es comença a experimentar una creixent demanda de serveis a l'administració pública per part dels ciutadans, sobretot pel que fa a l'administració local que es va veure obligada a assumir funcions que els sobrepassaven. Per a racionalitzar aquesta situació, l'any 1987, el Parlament de Catalunya aprovava les lleis d'Ordenació Territorial que marquen l'inici oficial de l'acostament de la gestió pública als habitants a través de les prestacions de serveis que duen a terme els consells comarcals. En aquests deu anys, en realitat, els traspassos de competències han estat lents i insuficients, la qual cosa, juntament amb la manca de recursos econòmicofinancers i de personal, ha fet que la població no pugui prendre consciència de la tasca que duen a terme aquestes institucions.

La cultura és un d'aquests serveis que els consells comarcals ha d'oferir i que els proporciona, alhora, un apropament molt directe amb la societat. En aquest article volem conèixer quines propostes es fan per a la dinamització cultural a les comarques gironines partint de la diagnosi que retrata la realitat cultural i les actuacions que s'assenyalen en els Plans d'Actuació Comarcal.

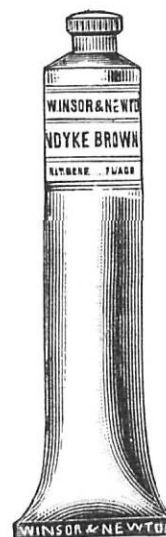
Els ens comarcals, de fet, exerceixen funcions allà on la legislació els permet, tot i les imprecisions quant al seu abast. Algunes de les funcions atribuïdes en matèria de cultura són força concretes com poden ser les tasques d'organització i gestió dels museus transferits i dels creats per pròpia iniciativa o les d'informació sobre la declaració d'un museu com d'interès nacional, així com també poden recollir delegacions de competències en relació amb la gestió d'arxius històrics, dels centres de normalització lingüística i de cases de cultura.

No obstant això, hi ha altres atribucions que són massa generalistes aportant avantatges i desavantatges a la feina dels Consells. Per exemple, se'ls atribueix el foment de l'associacionisme cultural, la contribució a la integració sociocultural, el suport a la realització d'activitats d'animació, o el vetllar per la integritat del patrimoni cultural i comunicar a l'Administració de la Generalitat qualsevol situació de perill en què es trobin aquests béns.

Pot atorgar al govern comarcal, tot plegat, molta iniciativa i participació en la dinamització cultural, malgrat que al mateix temps pot significar ben poc si això no va acompanyat d'una voluntat clara de ser-hi presents i de la fermesa de treballar per a aquest objectiu, ja que les competències concretes queden poc definides. Per tant, dependrà de cada Consell Comarcal el pes que vol tenir en la dinàmica cultural del seu àmbit territorial segons si fa o no una aposta decisiva en aquest camp.

Desequilibris en el desplegament cultural

Val a dir que, en general i a totes les comarques, hi ha paleses insuficiències quant a equipaments i serveis culturals que no arriben a satisfer les necessitats de la població. Si el que es vol per a Catalunya és que els homes i dones d'aquest país

El Museu de l'Empordà de Figueres.

gaudeixin de les mateixes possibilitats d'accés a la cultura, visquin on visquin, és evident que l'oferta actual no està equilibrada en el territori i que encara ens situem molt lluny de cobrir la demanda potencial. S'observa a tot arreu que les activitats culturals són, en bona part, impulsades per la iniciativa d'associacions privades, les quals, malgrat la il·lusió i l'esforç que hi posen, no troben sovint prou suport ni estan ben coordinades amb les institucions públiques.

La iniciativa pública, per altra banda, que cada cop vol ser més present en el món de la cultura, es troba també amb dificultats. Per un costat, en els municipis petits no es poden afrontar les despeses que suposen els serveis culturals i, ni parlar-ne, de les instal·lacions que farien falta per a desenvolupar-hi activitats d'aquest tipus; mentre que, per l'altre, hi ha uns pocs municipis que la seva dotació està sobredimensionada. I no cal insistir en la manca de continuïtat detectada en l'oferta cultural ni en la informació i divulgació d'actes.

Comparant les diagnòstics culturals de les nostres comarques podem veure que a les demarcacions amb més nombre de municipis o amb major diversitat orogràfica, especialment a la Selva, l'Alt i el Baix Empordà, es planyen que no arriba prou informació als nuclis petits, de manera semblant a com ho fan els nuclis de les comarques amb una capital centrípeta que es queixen que aquesta concentra la major part dels serveis, fet que ocorre principalment al Gironès, el Pla de l'Estany i la Garrotxa. A les comarques de l'alta muntanya pirinenca –el Ripollès i la Cerdanya– s'observa una pèrdua relativa d'equipaments i d'iniciatives en els darrers anys causada probablement per l'envelliment de la població. No és estrany que en aquestes contrades un dels principals tipus d'equipament siguin els casals.

Concretant un xic més, a la Selva es detalla l'escàs nombre d'activitats i equipaments destinats a la joventut, com ara casals, centres d'esplai i clubs; mentre que a l'Alt Empordà i al Pla de l'Estany es detecta que no tenen fet un inventari exhaustiu de béns d'interès cultural per a fer-ne difusió i protecció.

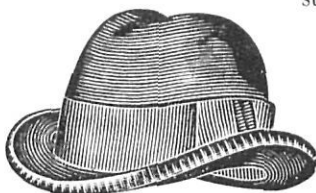
L'oportunitat de fer propostes

Malgrat els inconvenients del desplegament de serveis, els consells comarcals han tingut l'oportunitat, aprofitada o no, de concretar les seves directrius en un Programa d'Actuació Comarcal on cada demarcació –l'administració comarcal amb el vistiplau de tots els municipis– es compromet a unes actuacions més o menys realistes en tots els àmbits de les seves competències i que tenen una previsió temporal, uns criteris a seguir i s'assenyalen els agents implicats. Diem oportunitat aprofitada o no perquè és a través d'aquesta normativa on tenien la possibilitat de crear el marc específic d'actuació cultural i, el més important encara, de fer-ho de manera consensuada amb els ajuntaments. A partir de l'aprovació del document, els consells comarcals cada cop que vulguin actuar en matèria de cultura hauran de referir-se al que assenyalava el PAC.

Pel que fa a les directrius d'actuació en el sector de la cultura, s'ha de dir que cada comarca ha redactat uns compromisos ben diferents. Algunes ho expressen en sentit ampli, generalista; mentre que altres, com el Ripollès o la Cerdanya, s'atreveixen amb actuacions ben concretes.

Si entenem que les directrius d'actuació són un reflex del que cada administració comarcal pensa fer per la cultura, o pensa que els deixaran fer per a la cultura, podríem pensar en vista d'allò proposat –vetllar, impulsar, promoure, donar suport, defensar, contribuir... són els infinitius més emprats– que directament ben poc actuaran.

Comparant la importància relativa de les propostes culturals dins el total d'actuacions previstes, s'observa que hi ha comarques com el Pla de l'Estany, la Selva, la Garrotxa i l'Alt Empordà que s'esmercen a redactar forces directrius; mentre que altres, com el Gironès o el Baix Empordà, es limiten a les directrius bàsiques generalistes, semblants a les que ja marca la legislació.

Per competències que els pertocuen, totes les comarques assenyalen que treballaran per a:

- Foment de la cultura popular i tradicional a través de l'impuls d'associacions, conferències, visites, cursos, premis i exposicions, entre altres.
- Gestió del servei de normalització lingüística, vetllant per la difusió del català, la seva lectura i correcció ortogràfica.
- Gestió dels arxius històrics comarcals.
- Gestió dels museus transferits i de pròpia creació.
- Gestió de cases de cultura.
- Gestió de biblioteques comarcals.
- Defensa del patrimoni històric i artístic.

Ara bé, algunes comarques, tot i no comprometre's excessivament, afegeixen serveis més específics, que es resumeixen així:

L'Alt Empordà:

- Assessorament i millores per als serveis d'arxiu històric i museus d'abast comarcal.
- Assessorament tècnic sobre protecció del patrimoni artístic.
- Col·laboració en la restauració del patrimoni arquitectònic i de béns mobles d'interès cultural.
- Ajuts a promoció exterior, cultural i lúdica a través de publicació de guies i fulletons, confecció d'una agenda cultural, presència als mitjans de comunicació i assistència a fires.

El Baix Empordà:

- Conservació del patrimoni històric, artístic i monumental.
- Divulgació del patrimoni artístic.

La Cerdanya:

- Millora d'equipaments culturals.
- Dotació bibliogràfica.
- Ampliació del museu de Llúvia.
- Rehabilitació d'edificis.
- Reconversió d'edificis escolars en locals culturals.
- Construcció de locals culturals a nuclis petits.
- Construcció d'un auditori a Llúvia.

La Garrotxa:

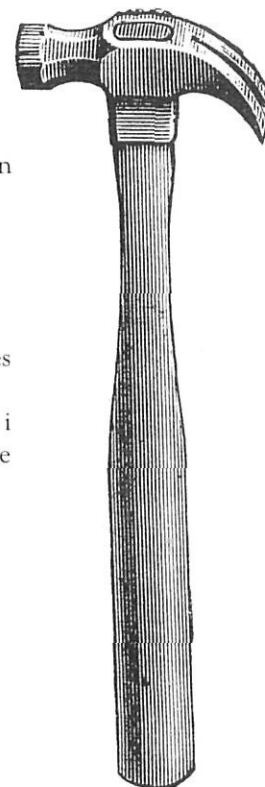
- Participació en els òrgans de govern de la Junta de Museus.
- Creació d'un òrgan d'estudi i proposta per a la preservació i vigilància del patrimoni cultural.
- Promoció d'instal·lacions culturals.
- Recerca documental de les festes i tradicions ja desaparegudes.
- Manteniment de les festes i celebracions tradicionals.
- Protecció dels materials etnològics i béns d'interès etnològic.
- Concessió de beneficis fiscals en els impostos i les taxes de caràcter comarcal a les associacions d'interès cultural.

El Gironès:

- Gestió dels Banys Àrabs.
- Gestió de la Casa de Cultura de Salt.
- Gestió de l'Escola de Música.

El Pla de l'Estany:

- Creació d'un arxiu d'imatges.
- Participació en els programes de subvencions per a la conservació i rehabilitació d'edificis d'interès.

L'Arxiu Municipal de Palamós.

GIRA
 1998
 NÚM. 186
 GENER - FEBRER

- Promoció, suport i coordinació d'activitats culturals.
- Promoció i desenvolupament del parc arqueològic de Serinyà.
- Edició de material didàctic i de promoció per a divulgar el patrimoni arqueològic i arquitectònic.
- Col·laboració en la coedició i edició de publicacions de caràcter cultural relacionades amb la comarca.
- Promoció d'una xarxa museística a nivell comarcal.
- Coordinació dels treballs en matèria d'arqueologia i restauració de monuments.

El Ripollès:

- Atorgament dels Premis Joan Triadú.
- Organització de cursos de teatre a les escoles.
- Col·laboració en la mostra de teatre infantil.
- Col·laboració en la campanya de teatre i dansa, així com en el festival comarcal de música.
- Promoció de cicles de conferències i exposicions.
- Edició de llibres sobre la comarca.

La Selva:

- Promoció de la igualtat de drets i la no-discriminació entre homes i dones.
- Promoció de la creació d'estudis literaris en català.
- Col·laboració en la creació de biblioteques en municipis de més de 5.000 habitants.
- Foment dels museus de titularitat privada.
- Detecció i control dels jaciments arqueològics.
- Difusió de la Carta Arqueològica de la comarca.
- Difusió de les regles per a la classificació de la documentació dels museus.

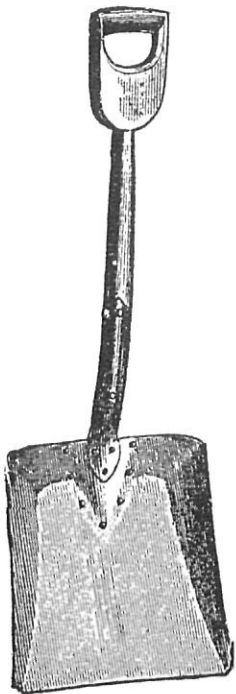
Cultura per a qui s'ho proposi

L'aposta de futur en pro de la descentralització administrativa, en el cas que ens ocupa la descentralització de la gestió cultural, encara segueix essent de futur i ho serà mentre no es doti els consells comarcals de més competències o, almenys, de més mitjans econòmics per a impulsar, fer costat, difondre... la cultura.

Malgrat tot, sembla que han estat els mateixos ens comarcals els que s'han retret a l'hora d'assumir més responsabilitats i protagonisme en la dinamització cultural, molt probablement fruit de la inconcreció de les seves competències, de la pressió dels municipis que temen perdre atribucions i de la manca de personal qualificat que tingui una visió clara i de conjunt del que es vol fer per a la cultura comarcal.

En l'actualitat, les tasques que duen a terme els Consells solen ser en col·laboració amb altres administracions i entitats, participant en accions políticament poc definides i sense ordenació en el temps i en l'espai. D'això en resulta que, sovint, la cultura només es promou quan algú sembla tenir-ne ganes, quan hi ha una partida pressupostària, quan interessa per raons socials o quan pressionen les associacions.

L'administració comarcal que tingui empena per a difondre i actuar per la cultura té les portes obertes per a fer molta feina, ja que els objectius assenyalats en les anteriors directrius són molt, massa, amplis, però si s'arronsa d'espatlles tampoc té darrere una legislació que l'obligui suficientment a treballar. En definitiva, es fa necessària una concreció de les actuacions, assenyalant-ne la temporalitat i assegurant-ne el seguiment, més enllà del que anuncien els Programes. Precisament, el valor dels consells comarcals es troba en què poden arribar allà on no se n'ha adonat la Generalitat, cobrint els dèficits i equilibrant les ofertes en tot el seu territori, i que poden aportar una visió globalitzadora de la realitat cultural de la comarca, allà on els ajuntaments no poden o només procuren pel seu municipi.

La informació continguda en aquest treball ha estat proporcionada pels consells comarcals de les comarques gironines.

Marta Ministrat és geògrafa.